

JAARBOEK

VAN HET

EUROPEES

GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN

PENNINGKUNDE

20
16

INHOUDSTAFEL

Verantwoordelijken van het EGMP	I
Afdelingen van het EGMP	II
Verslag van de AV van het EGMP FV in Tienen (28/V/2016)	VI

Laurens AERNOUT

Misslagen met incuse eigenschappen	1
------------------------------------	---

Luk BEECKMANS *ET AL.*

Een muntdepot uit de vroege 20 ^{ste} eeuw in Heverlee (Vlaams-Brabant)	11
--	----

Hendrik DE BACKER

Een loden penning van de Onze-Lieve-Vrouw-kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Waver	27
--	----

Hendrik DE BACKER & Raf VAN LAERE

Brabantse of Mechelse draken in een kleine muntschat van Borgloon uit de tweede helft van de 12 ^{de} eeuw	31
---	----

Willy GEETS

Maximiliaan, feodaal monarch, en zijn efemere muntslag in Mechelen (1485-94)	39
---	----

Arnaud GRISPEN

Een bijzondere Portugees/Nederlandse vondst op Vlaamse bodem	81
--	----

Paul HUYBRECHTS

De productie van Paul Huybrechts – Een selectie van recente creaties	85
---	----

Jan MOENS

Leopold Wiener verstrooid?	115
----------------------------	-----

Eddy SCHUTYSER

- Munten gevonden op de site van het 'Blauw Kasteel' of
Beverhoutshof in Moerbrugge 117

Huguette TAYMANS

- De prijspenningen van de Academie voor Schone Kunsten
te Gent van 1830 tot 1914 149

Luc VAN EECKHOUDT

- Sint-Christoffel, de beschermheilige van de reizigers en de auto-
mobile op medailles van de eerste helft van de twintigste eeuw –
Een bijdrage tot de religieuze numismatiek 179

Luc VAN EECKHOUDT

- Bert Gerresheim's medailles van Pater Friedrich Spee von
Langenfeld sj 195

RECENSIES

- AIMÉ HAECK, *De kleine Brabantse denieren van de dertiende
eeuw* (Willy Geets) – Jean-Claude MARTINY, *De eerste grote
zilveren munten in Vlaanderen* (Raf Van Laere) – Rudy DILLEN,
Kempisch noodgeld tijdens WO I (René Waerzeggers) 205

LEOPOLD WIENER VERSTROOID ?

Jan MOENS

VERZAMELAARS DIE ZICH SPECIALISEREN in de munten van België zijn vertrouwd met het fenomeen van de zgn. overslagen, waarbij doorgaans één en in enkele gevallen zelfs twee cijfers van het jaartal op een muntstempel, zijn ‘overgeslagen’ met (een) ander(e) cijfer(s). De catalogus van Laurens AERNOUT/Numismatica Zuidwest-Vlaanderen EGMP voor 2016 vermeldt iets meer dan 50 van dergelijke overslagen, daterend van 1833 tot 1933, maar zoals blijkt uit deze bijdrage, is de opsomming niet exhaustief.

In principe is dit laatste cijfer hoger dan het oorspronkelijke, wat gemakkelijk als volgt kan worden verklaard: het kwam regelmatig voor dat het personeel van het Munthof meer stempels had voorbereid dan uiteindelijk nodig bleken voor de productie van het lopend jaar; het kon ook gebeuren dat een stempel aan het einde van het jaar dat hij droeg, nog in voldoende goede staat was om er verder munten mee te slaan. Deze stempels vernietigen zou een nutteloze kost betekenen. Anderzijds was er een wettelijke verplichting om de munten te voorzien van het jaartal waarin ze werden geslagen, zodat het m.a.w. verboden was om stempels van een voorgaand jaar nog verder te gebruiken. Deze verplichting gold in ieder geval voor de gouden en zilveren munten uit de periode dat België lid was van de Latijnse Muntunie (dus 1866-1926), conform artikel 10 van het Unieverdrag. Aangezien in die periode een Muntfonds werd opgericht – dat overigens nog steeds bestaat – waarin de winst moest worden gestort die de Staat realiseerde op de muntslag, en hiervan een nauwkeurige boekhouding werd bijgehouden, mag worden aangenomen dat deze verplichting ook algemeen van kracht was, dus niet beperkt tot de gouden en zilveren munten.

Om één en ander met elkaar te verzoenen werd dus geopteerd voor de aanpassing van het jaartal op de reeds bestaande stempels, waarbij het nieuwe jaartal natuurlijk volgde op (anders gezegd, groter was dan) het oorspronkelijke. Tussen het nieuwe en het oorspronkelijke jaartal konden trouwens meerdere jaren liggen, blijkbaar zelfs tot twintig jaar: volgens de reeds vermelde catalogus van Laurens AERNOUT is op alle stukjes van 50 centimes en 1 franc 1881 en 1886 (met Franstalig omschrift) de tweede 8 geslagen over een 6, wat betekent dat deze munten werden geslagen met stempels die dateerden van rond 1866, en die dus bijna vijftien resp. twintig jaar ongebruikt zijn blijven liggen.

Dit gezegd zijnde, is het dan op zijn minst verwonderlijk dat onlangs een gereputeerde munthandelaar in Londen toch een overslag van een Belgische munt aanbood waarbij het nieuwe jaartal *lager* is dan het oorspronkelijke. Volgens de handelaar gaat het om een 2 francs van Leopold II uit 1867, waarbij de 6 zou zijn geslagen over een 8 (anders gezegd: 1867 over 1887). Het is duidelijk dat

het hier dan zou gaan, niet om het recupereren van een oudere stempel, maar wel om een verstrooidheid van de graveur, in casu Leopold Wiener of althans een naaste medewerker van hem. Waarschijnlijk droeg de moederstempel van deze stukken, die in 1866 werd klaargemaakt, enkel de eerste twee cijfers van het jaartal (dus 18..), en werden de laatste twee cijfers dan t.z.t. apart ingeklopt; en daar moet de graveur zich dus (in 1867) hebben vergist, door een ponsoen voor een 8 in plaats van een 6 te hebben gebruikt*. Hij moet zijn fout snel hebben ingezien – en in ieder geval vooraleer de stempel werd gebruikt voor effectieve aanmunting – en de 8 hebben overgeslagen met een 6 (8).

We hadden het geluk dit stuk te kunnen aankopen, en beelden het hieronder af, samen met een vergroting van de overslag. Volgens ons klopt het verhaal van de handelaar maar gedeeltelijk, en was de oorspronkelijke fout niet dat de graveur een ponsoen met een 8 heeft gebruikt (het was wel degelijk een 6), maar wel dat hij het cijfer ondersteboven heeft ingeklopt, dus als een 9; wanneer hij de fout heeft gezien, heeft hij dan de 6 juist ingeklopt bovenop de kopstaande.

We kunnen alleen maar raden naar de reden waarom deze vergissing nagenoeg 150 jaar onopgemerkt is gebleven. Er kan wel met quasi-zekerheid worden gesteld dat ze zich slechts bij één enkele stempel zal hebben voorgedaan, zodat het dus om een zeldzaam stuk moet gaan: de levensduur van een stempel was vermoedelijk 25 à 30.000 ex., wat betekent dat deze 'fout' moet voorkomen op circa 1 per 125 à 150 stukken van 2 francs 1867. Maar aangezien de meeste van deze munten sterk zijn afgesleten, is de kans groot dat het detail – want dat is het tenslotte – aan de aandacht van de verzamelaars is ontsnapt. Dit stuk is gelukkig zeer mooi bewaard gebleven (bijna FDC), en hoe dan ook vormt deze variante ongetwijfeld een mooie aanwinst voor iedere verzameling.

We eindigen met de aanbeveling dat iedere verzamelaar die een 2 francs 1867 in zijn/haar verzameling heeft, zou verifiëren of het ook niet om een dergelijke overslag zou gaan.

* Het betreft overigens niet het enig geval van verstrooidheid van deze graveur: denk maar aan de handtekening WINNER i.p.v. WIENER die is aangebracht op minstens één stempel waarmee de stukken van 20 francs 1865 van Leopold I zijn geslagen.